

les empreses periodístiques o, dit altrament, queda per aclarir quines han estat i són les relacions dels grups econòmics poderosos amb les empreses periodístiques. Els mecenes del periodisme valencià, els lligams econòmics d'aquests mecenes amb els interessos polítics, la diversitat periodística relacionada amb la diversitat de grups de poder haurien estat potser alguns dels aspectes interessants a dilucidar per entendre qui ha controlat la premsa del País Valencià històricament, qui la controla a hores d'ara i què s'ha aconseguit mitjançant aquest control.

L'últim apartat, «Prensa Cultura y Lenguajes» està dedicat a la relació entre premsa i cultura en un sentit ampli. També és un apartat poc definit, un altre calaix de sastre, on s'entrecreuen ponències històrico-socials amb consideracions sobre els llibres d'estil i el discurs publicitari. Disseny gràfic, fotoperiodisme i reflexions sobre el periodisme i el periodista valencià actual conformen un aparador poc sistemàtic del que hom podria esperar en aquest darrer bloc, tot i que les ponències corresponen a especialistes molt rellevants, com Carlos Pérez de Rozas, José Fernández Beaumont, Lorenzo Vilches, Amparo Tuñón i Josep M. Casasús.

Hi trobem també alguns estudis de premsa valenciana en relació amb els fets culturals més significatius dels darrers temps. Pedro J. de La Peña analitza la relació entre periodista i escriptor a partir d'una anàlisi de la premsa valenciana actual més significativa. Una altra ponència destacable és la de Xavier Paniagua «Ideología y prensa obrera», en la qual hi ha una relació dels periòdics obrers espanyols des de 1870 al 1931. Paniagua exposa les necessitats dels obrers de canalitzar les reivindicacions a través de la premsa i història molt resumidament aquest moviment a partir de les publicacions obreres més reeixides.

La ponència de Vicent Franch i Ferrer «Premsa i nacionalisme valencià» fa un tractament de la instrumentalització del moviment nacionalista per part del periodisme valencià dels darrers temps. Aquesta és l'única ponència dedicada a un fet històric tan global i trascendent en el món del periodisme valencià, ja que correspon a una realitat que

ha monopolitzat la discussió política en els darrers quinze anys. Franch i Ferrer atribueix a la feblesa del moviment nacionalista valencià la incapacitat de crear els òrgans periodístics capaços de frenar la instrumentalització del fet nacional que especialment la premsa diària valenciana ha forjat amb la complicitat dels partits hegemònics valencians.

Com podem comprovar, a «Prensa, Cultura y Lenguajes», s'hi aprofita un títol ambigu —però força mereixedor d'una anàlisi més centrada i consistent— per tractar alguns aspectes del periodisme que podien haver-se encabint millor en el primer apartat, encara que cal reconèixer-hi una coherència més gran que en l'anterior bloc.

De les comunicacions, caldria destacar-ne especialment la dedicada per Josep Lluís Gómez Mompert al primer i únic diari en català fet al País Valencià al llarg de la història. Es tracta de *L'Hora*, diari aparegut l'any 1936 i que va traure només tres números, però que culmina una llarga trajectòria periodística en català, començada en 1838 per Josep M. Bonilla amb *El Mòle*.

El *Segon Congrés Internacional de Comunicació Social* es celebrarà a Castelló el novembre de 1994.

Esperem, doncs, que un nou congrés d'història de la premsa valenciana siga capaç de continuar en aquesta línia d'anàlisi, esclaresca les mancances de la història del periodisme valencià i done l'oportunitat que nous historiadors s'engresquen en un treball tan interessant i necessari per conèixer alguns aspectes de la cultura de masses del País Valencià i d'altres indrets.

Mavi Dolç i Gastaldo

Tavera, Susanna (1992), *Solidaridad obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*, Barcelona, Diputació de Barcelona/Col·legi de periodistes de Catalunya, Col·lecció *Vaixells de paper*, núm. 11, 1992.

La història de la nostra premsa, de la premsa de Catalunya, escrita en català o en espanyol —o en alemany, si s'escaigués—,

malgrat els avenços fets des de la publicació del pou sense fons que representà el *Torrent i Tasis* (1966), té encara un defecte de primera magnitud: la manca de monografies sobre alguns dels nostres diaris principals —mencionem *La veu de Catalunya*, *La humanitat* o *El diluvio*, si cal desfer-nos de tres cartes fermes.

Doncs bé, Susanna Tavera ha corregit un aspecte essencial d'aquesta gran mancança, en proposar-se d'historiar, per primera vegada de manera completa, la vida del més emblemàtic diari obrer de Catalunya, la *Soli*, en els anys de la seva màxima incardinació en la societat catalana (del seu naixement a la fi de la guerra civil, prescindint de les seves etapes posteriors d'exili i de represa des de la transició postfranquista). I dic «historiar la vida» perquè, com la mateixa autora ens adverteix en la introducció, la forma escollida per la confecció del seu treball ha estat l'«opció biogràfica». En efecte, és la vida de la publicació allò que l'autora ens ofereix en el seu llibre.

Ens parla essencialment de la relació entre *La Soli* i el moviment obrer català en la seva vessant hegemònica anarco-sindicalista. De com el diari fou des de la seva fundació (1910, encara que preexistí com a setmanari de la barcelonina Federació local de societats de resistència «Solidaridad obrera» des del 1907) el «órgano de las sociedades obreras» adherides a la CNT, i després (de manera definitiva estructurada des del Congrés de Sants del 1919), «órgano de la Confederación regional del trabajo de Cataluña» i «portavoz de la Confederación nacional del trabajo de España». Cosa que significà, d'antuvi, l'existència d'una dinàmica dialèctica entre la direcció-redacció del diari, la direcció anarco-sindicalista i els sindicats com a tals. I, més tard, sobretot durant la república, de la FAI i del Moviment llibertari —amb majúscula i també en minúscula. En aquest aspecte, el llibre ens proporciona un seguiment de les línies polítiques mestres i dels conflictes interns en el moviment sindicalista i llibertari catalans de la segona, tercera i quarta dècada del segle.

En relació amb això, un altre terreny del qual s'ocupa l'obra de Susanna Tavera és el de la direcció i la redacció del diari. Aquí ens

ofereix un seguit d'elements biogràfics dels seus diferents directores (s'ocupa especialment de Pestanya, Peiró, Alaiz i Toryho) i d'alguns dels col·laboradors més importants (Sambancat, els Montseny, Sender), alhora que fa una avaluació global dels seus orígens geogràfics, socials i professionals —assenyalant-nos que n'hi havia un bon tou que no eren obrers i com molts procedien de la immigració econòmica o intel·lectual. El tema de la professionalitat és analitzat molt de prop, esbandint el possible mite de l'*espontaneisme* dels autors de la *Soli*; per contra, mostra com molts dels seus directores i col·laboradors principals foren periodistes de professió —o s'hi tornaren— i com fins hi tot esdevingueren teòrics del periodisme —Felipe Alaiz, amb el seu *Cómo se hace un diario*, en seria el cas més vistent.

Un altre dels aspectes examinats pel llibre són els temes diríem «empresarials» del diari, generalment a partir de memòries, informes i balanços de la CNT, és a dir, amb fonts de la pròpia «empresa». Així, podem seguir l'evolució de les tirades, de certa volada en el període 1930-1936 (entre 20.000 i 40.000 exemplars), i que en moments d'ebullició obrera (1919 o 1936) arribà o superà els 100.000 exemplars.

També se'ns parla de l'acció de la censura i dels períodes de no aparició del diari a causa de suspensions governatives, que foren de molta durada (setembre 1911-maig 1913; gener-abril 1918; octubre-novembre 1923; abril 1924-agost 1930; més d'un any, distribuït en 7 períodes principals, entre 1930 i 1939) i, per tant, repercutiren molt negativament en la marxa de la publicació.

Igualment hi ha un intent de contextualitzar la *Soli* en el marc de l'ecosistema de comunicació de l'època, especialment del sistema d'informació escrita, la premsa. Potser aquest és el terreny més poc reeixit de l'obra, posat que es limita a consideracions generals o a alguna comparació escadussera puntual amb d'altres publicacions. Tampoc no s'intenta una anàlisi del discurs periodístic que ofereix el diari, ni de la seva recepció per part del lectorat, de la composició del qual, d'altra banda, es dona per suposada i no mereix

cap estudi específic. Finalment, hagués estat útil una relació dels col·laboradors del diari, com també un índex onomàstic de les persones que apareixen al llibre.

Francesc Espinet

Velázquez García-Talavera, Teresa (1992), *Los políticos y la televisión*, Barcelona, Ariel.

La definició de la entrevista política en cuanto a género específico, entendida como una de las modalidades de la interacción cara a cara pero *mediada*, en este caso, por los códigos de la televisión, constituye el objetivo del libro de Teresa Velázquez. Un objetivo que la autora no pierde de vista en ningún momento a lo largo de las páginas en las que previamente traza la metodología del análisis que propone.

El rigor y el interés de las referencias utilizadas con los que se va construyendo la exposición de las teorías y aportaciones de diferentes saberes, que la profesora Velázquez sitúa en la base de su propia propuesta, originan un verdadero proyecto de estudio interdisciplinar en el que dichas referencias teórico-metodológicas no están destinadas aquí ni a legitimar ni a embellecer el texto, sino a construir los principios del análisis.

Se trata, pues, de una obra densa, pero cuidada hasta en los mínimos particulares y que contiene, por tanto, diferentes niveles de lectura. Por un lado, la descripción y el análisis de las entrevistas propiamente dicho poseen, además de un evidente valor académico (pues se trata de un verdadero modelo de interpretación de un texto televisivo), un interés que podríamos calificar de periodístico, por la claridad de la exposición, la representatividad de la muestra de análisis (que se extiende desde 1981 hasta 1989) y lo apropiado de los ejemplos presentados. Así mismo, el papel central que se le atribuye al espectador, el análisis de las estrategias del emisor y la exposición detallada de los roles y funciones desempeñados por el entrevistador y el entrevistado, constituyen, sin duda, una valiosa aportación para los profesionales de la información.

Por otra parte, la riqueza de las teorías y de los presupuestos en los que se basa este trabajo, que su autora consigue concretar en sus elementos esenciales, satisface las exigencias de los investigadores y hace de esta obra un útil instrumento de consulta y repaso para los estudiosos de la comunicación.

El libro está dividido en cuatro partes, más un anexo en el que se describen y se transcriben todas las entrevistas analizadas. En el primer capítulo («La comunicación de masas como discurso social»), Velázquez analiza los conceptos de «realidad» y «realidad social» que le van a servir de marco para situar la entrevista política televisiva. La definición de «mundo» de Wittgenstein y de lo «social» de Watzlawick constituyen el punto de partida de un recorrido que, a través de la fenomenología (Berger y Luckmann) y algunas de las teorías sobre los efectos cognitivos (tematización, *agenda setting*, etc.), está destinado a enfocar con precisión la hipótesis de la que parte este estudio: la naturaleza dialógica de la entrevista.

Bajtín representa uno de los soportes teóricos más importantes de esta obra y la noción de intertextualidad aparece como la clave para comprender la complejidad de las relaciones entre las diferentes «voces» que se entrecruzan en el texto.

En el segundo capítulo («El discurso televisivo como forma específica del discurso comunicativo de masas») se examinan, en primer lugar, las características del macrodiscurso televisivo, que se distingue sobre todo por la pluralidad de los géneros y los lenguajes que engloba. A partir del examen de las características del medio y las diferentes formas que adquiere el dialoguismo en la televisión, la autora traza un cuadro de los elementos discursivos de la entrevista en televisión —que procede de la confrontación entre las semejanzas y las diferencias de la conversación y la entrevista— que le permite determinar la estructura dialógica televisiva. Una dialógica ficticia que simula el estilo de la conversación y que, junto a los escenarios en los que se realizan las entrevistas (cuya tipología propone la autora) y la adopción del estilo persuasivo del discurso político, caracterizan la entrevista.